

A tudomány az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgálatában⁴⁷

Dr. Boda József

1. Rendészet vagy rendvédelem? Létezik egyáltalán rendészet-tudomány?

Természetesen a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT) megalapítói és tagjai szerint létezik! Virányi Gergely tanulmányában kiáll a rendészettudomány, mint önálló tudományág létrehozás mellett.

„Dacára az olyan véleményeknek, amelyek szerint értelmetlen a rendészettudomány létéről, jogosultságáról vitázni, mert hisz a rendészet kérdéseire a társadalomtudomány általában, de különösen a jogtudomány és a hadtudomány kielégítő és meggyőző válaszokat hivatott és képes adni, igenis szükséges és érdemes időt és energiát fordítani a rendészettudományi elméletre, a kutatásmódszertanra (minta-vétel, megkérdezés, kísérletezés stb.), a statisztikai elemzésre és végül a gyakorlati hasznosítás kérdéseire.”⁴⁸

Szintén ő az, aki megpróbálja meghatározni a rendészettudomány elhelyezkedését a többi tudományághoz képest „A rendészettudomány a társadalomtudományok között foglal helyet, és alapvetően három összetevője – elmélet, kutatásmódszertan, statisztika – különbözteti meg a tárgya körébe tartozó jelenségek, folyamatok, állapotok szakmai vagy éppen hétköznapi megközelítésétől.”⁴⁹

„Olyan interdiszciplináris tudomány, amely a belső biztonság, a köznyugalom, a közrend, közbiztonság megőrzése, szükség esetén védelme és a bűnmegelőzés érdekében magában integrál jogtudományi, közigazgatás-tudományi, hadtudományi, pszichológiai, pedagógia-tudományi és más elemeket is, de mindezeket önálló rendszerbe foglalja, és mindezekkel kiteljesíti a tárgyát képező rendészetet.”⁵⁰

⁴⁷ A tanulmány egyes részei megjelentek az MRTT 10 éves jubileuma kiadványában

⁴⁸ Virányi Gergely: *Gondolatok a rendészettudományhoz*, 37. o. In: Hautznger Zoltán: (szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, I. Pécs. 2002.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Virányi Gergely: *Gondolatok a rendészettudományhoz*, 48. o. In: Hautznger Zoltán: (szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, I. Pécs. 2002.

Rendészetről szólva, megkerülhetetlen számunkra Finszter Géza „A rendészet elmélete” című meghatározó jelentőségű műve. „A rendészeti szakképzésben dolgozó pedagógusok és a rendőrséggel foglalkozó kutatók számára hosszabb idő óta megválaszolásra váró kérdés: a társadalomtudományok sorában helye lehet-e egy sajátos tárgykörrel és módszertannal rendelkező rendészeti (rendőri, rendőrségi) diszciplínának, és ha igen, akkor ennek az új tudományágnak milyen elméleti és gyakorlati következményeknek kell megfelelnie?”⁵¹ Finszter Géza ezután több mint 200 oldalas, tudományos alaposággal megírt könyvében tárgyalja a rendészet elméletével kapcsolatos kérdéseket.

A Parádi József által alapított és vezetett műhely, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelemtörténeti Tudományos Társaság (SZBMRVTT) álláspontja szerint a rendvédelem, az a fogalom, amely alkalmas a szakterület által művelt diszciplína befogadására. „Megítélésünk szerint a XXI. században elérkeztünk ahhoz a történelmi pillanathoz, amikor indokoltta és lehetővé válik a szakterület szellemi bázisának önálló diszciplínává szerveződése. Véleményünk szerint a szakterület művelőinek és elméleti kutatóinak bátran kell ehhez a kérdéshez nyúlniuk. A tudományok száma soha nem gyarapodott volna, ha elődeink mereven ragaszkodnak a tudomány középkori, vagy akár a XIX. századi felosztásához.”⁵²

Nézzük meg tehát a tényeket! Ezek alapján talán eldönthetjük, melyik szemlélet lehet a helyes!

Magyarország Alaptörvényének 45. cikke a rendőrséget és a nemzetbiztonsági szolgálatokat nevesíti.⁵³ Az Alaptörvény 50. cikk (3) bekezdésében pedig, amely a Megelőző védelmi helyzettel foglalkozik, az alábbiak szerepelnek:

„A Kormányrendeletben a megelőző védelmi helyzet kihirdetésének kezdeményezését követően a közigazgatás, a Magyar Honvédség és a rendvédelmi szervek működését érintő törvényektől eltérő intézkedéseket vezethet be, amelyekről a köztársasági elnököt és az Országgyűlés tárgykör szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező állandó bizottságait folyamatosan tájékoztatja. Az így bevezetett intézkedések

⁵¹ Finszter Géza: *A rendészet elmélete*, 9. o. KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest 2003.

⁵² Parádi József: *Rendvédelem kontra rendészet*, 9. o. In: Hautzinger Zoltán: (szerk.) *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, I. Pécs. 2002.

⁵³ *Magyarország Alaptörvénye*, 45. cikk, (1-2).

hatálya az Országgyűlés megelőző védelmi helyzet kihirdetésére vonatkozó döntéséig, de legfeljebb hatvan napig tart.”⁵⁴

Az 1994. évi XXXIV. törvény, a Rendőrségről (továbbiakban Rtv.) 4. § (1) bekezdése szerint: „A Rendőrség állami, fegyveres rendvédelmi szerv.” A Rtv 4.§. (2)-ja pedig részletezi, hogy mely szervek is tartoznak ide. „A rendőrséget az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv, a belső bűnprevenzív és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv, valamint a terrorizmust elhárító szerv alkotja.”⁵⁵

A további megértéshez szükséges ismernünk a rendvédelem fogalmát, és tudnunk, hogy a rendőrségen kívül milyen egyéb rendvédelmi szervek léteznek még.

Rendvédelem: (1) A rendvédelmi szerveknek a közrend-közbiztonság védelme fenntartása céljából folytatott tevékenységeinek összessége.⁵⁶

Rendvédelmi szervek: (1) Az állam közigazgatási, belső védelmi ágazataihoz, de eltérő tárcákhoz tartozó, alkotmányos belső rendet szolgáló tevékenységet rendeltetésszerűen végző szervek (Rendőrség, Katasztrófavédelem, Vám-és Pénzügyőrség, büntetés-végrehajtás, Nemzetbiztonsági Szolgálatok) összefoglaló megnevezése.⁵⁷

2003-ban Szabó András akadémikus kezdeményezésére, a Magyar Tudományos Akadémia IX. Gazdasági és Jogtudományi Osztálya befogadta önálló tudományágként a rendészettudományt. Az MTA IX. Osztálya Állam- és Jogtudományi Bizottságának kezdeményezésére megalakult a Rendészeti Albizottság. A rendészet elméleti kutatásának ez a szervezeti formája először 2007-ben, néhai Szabó András akadémikus kezdeményezésére jött létre. Első elnöke prof. Dr. Korinek László akadémiai levelező tag volt. A Magyar Tudományos Akadémia 2011-ben végrehajtott reformja tette szükségessé az albizottsági formában történt újjászervezést.⁵⁸

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) 2012-es megalakulásával létrejött az NKE Rendészettudományi Kara és megkezdődött a Rendészettudományi Doktori Iskola létrehozása, viszont az Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának keretein belül 2003-tól létezik a „Nemzetbiztonság és rendvédelem” mint kutatási terület.

A Országos Doktori Tanács honlapján, a társadalomtudományok tudományterületén belül, nevesíti a rendészettudományt, mint tudományágot, de a doktori iskolák között még nem szerepel az adatbázisban!⁵⁹

⁵⁴ Magyarország Alaptörvénye, 50. cikk (3).

⁵⁵ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 4.§ 1-2 bekezdés.

⁵⁶: Rendészeti szószedet, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest 2008. 310 o.

⁵⁷ Rendészeti szószedet, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest 2008. 310 o

⁵⁸ <http://www.bm-tt.hu/rab/index.html>; Letöltve: 2014. 03. 30.

⁵⁹ <http://www.doktori.hu/index.php?menuid=117>; Letöltve: 2014. 03. 30.

Ami következtetés levonható az előző oldalakon bemutatott irányzatok kapcsán, az lehet, hogy továbbra sincs tiszta képünk.

Jogszabályainkban a rendvédelem kifejezés bukkan fel újra és újra, és ezt az álláspontot képviseli a SZBMRVTT, míg a NKE vezetői és a MRTT tagjai a rendészettudomány, mint önálló tudományág létrehozásán fáradoznak, közben pedig a rendvédelmi szervek tagjai elsősorban az NKE két hadtudományi doktori iskoláján szerzik meg tudományos címeiket.

Következő kérdésünk akkor, az lehet, hogy hová is soroljuk be azt a tudományos tevékenységet, amelyet a korábbi állambiztonsági szervezetek és a jelenlegi nemzetbiztonsági szervek kutatói művelnek?

2. Az állambiztonság és a tudomány

Induljunk ki itt is a fogalmakból.

Az Állambiztonsági értelmező szótár a BM Könyvkiadónál 1980-ben jelent meg. A kötetet Gergely Attila szerkesztette, amely akkor természetesen szigorúan titkos kézikönyv volt és az állambiztonsági területen dolgozók számára foglalta össze címszavakban mindazt, amit a korszak titkosrendőreinek tudniuk kellett.

„Állambiztonság: az állam biztonsága olyan – a külső és a belső körülmények által determinált – állapot, amelyben az adott állam zavaroktól mentesen, a teljes szuverenitás alapján gyakorolhatja funkcióit.

Állambiztonsági szolgálat: a felszabadulás után az Ideiglenes Nemzeti Kormány a 13/1945. számú rendeletével hozta létre a demokratikus rendőrséget. Ennek keretében alakultak meg a politikai rendészeti osztályok az ellenséggel vívott harcra. 1949-53 között a Minisztertanács mellett működő Államvédelmi Hatóságként tevékenykedett. 1953-56 között az egységes Belügyminisztérium részeként szerveződött át.

Az 1956. évi ellenforradalmi események után rövid ideig a Politikai Nyomozó Főosztály szervezésében vett részt az ellenforradalom leverésében. 1957 óta a Belügyminisztérium integrált részeként – mint állambiztonsági szolgálat – teljesíti feladatát.”⁶⁰

1945 után az állambiztonsági képzés a rendőrképzés részét képezte. Ilyen irányú javaslattal élt Rajk László belügyminiszter is 1946-os egy szervezendő Rendőr Aka-

⁶⁰ <http://hvg.hu/itthon/20050225allambiztonsag>; Letöltve: 2014. 04. 05.

démiáról szóló javaslatában. „A negyedik évben külön kiképzést kapnak azok, akik az Őrszemélyzet tisztjei lesznek és külön kiképzést, akik a politikai rendészeti tevékenységet végeznék.”⁶¹ 1945 és 1951 között csak különböző gyorstalpaló tanfolyamokon oktatták az államvédelmi állományt. Az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) megalakulása után az ÁVH Tanulmányi Osztálya tervezete, szervezte, irányította az állomány képzését és a tananyagok kidolgozását. A képzés a Dzerzsinszkij Tiszti Iskolán (1951) és a Szovjetunióban folyt. 1958-ban a BM Idegennyelvi Főiskola megalakításával elindult a külső állambiztonsági vonal szakembereinek három éves képzése. Egy évvel később pedig (1959-ben) pedig kétéves Rendőrtiszti Akadémia kezdte meg működését.

A BM-ben már az 1950-es évek elején igény jelentkezett a tapasztalatok közre adására, tudományos igényű művek készítésére. Ennek irányítója és összefogója a BM Tanulmányi és Módszertani Osztály volt, színtere pedig az 1953-ban alapított Rendőrségi Szemle, amely 1962-től Belügyi Szemle lett. Kísérletek voltak az állambiztonsági területen is hasonló tudományos periodikák megjelentetésére, mint például az „Államvédelmi Szemle” és az „Elhárítás” című folyóiratok.⁶²

Álljon itt egy érdekes idézet a Belügyi Szemle 1973/1 számából: „A Belügyminisztérium különféle szervei hosszabb, rövidebb ideje folytatnak tudományos vagy ilyen igényű kutató, elemző munkát, amit – eredményekben is kifejezésre jutó – fokozatos fejlődés jellemez. Eredményeket elsősorban a műszaki-technikai és a természet-tudományi területeken értünk el. Nem véletlenül, mert e tudományterületek kutatását, fejlesztését részben vagy egészében intézményesített (főhivatású) szervek végezték. Ezekben a bázisokon jelenleg is tervszerű munka folyik.

Lassúbb ütemben haladt – a belügyi munkával közvetlenül összefüggő – társadalomtudományok művelése, bár e vonatkozásban is vannak eredményeink.”⁶³

Az 1970. május 8-i ülésén döntött a BM Kollégiuma a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) létrehozásáról, és a belügyi tudományos munka központi szervezéséről és irányításáról. Az RTF-n a bűnügyi, közbiztonsági, igazgatásrendészeti, büntetés-végrehajtási

⁶¹ Rajk László összefoglaló jelentése a Magyar Államrendőrség szervezési, személyi és felszerelési kérdéseiről, valamint az állam-rendőrség és a pártszervezet viszonyáról. Tárnyalta az MKP Központi Vezetőség Titkársága 1946. július 21-i ülése. Idézi: Kozáry Andrea: A Rendőrákadémia létrehozása és működése 1947-1948-ban. In: Gyarmati György (szerk.): A Történelmi Hivatal évkönyve. Trezor I. TH., Bp., 1999. 190. o.

⁶² BM KI Dokumentációs Osztály Iratai A-1093

⁶³ A Belügyminisztérium tudománypolitikájának kérdései Dr. Szalma László r. alezredes az állam- és jogtudományok kandidátusa Társadalom és tudomány rovat, 18. o. Deák József doktorandusz hallgató levéltári munkája alapján.

képzés mellett megszervezésre került az állambiztonsági tisztek egységes képzése is. Az állambiztonsági tanszék feladata olyan állambiztonsági operatív tisztek felsőfokú képzése lett, akik a végzés után bármely elhárító tiszti munkakörben alkalmazhatóak voltak. Az ÁB tanszék munkájának köszönhetően az 1980-as évek közepére összeállt az állambiztonsági tanszék dokumentumtára, amely az állambiztonsági tanulmányok, külföldi anyagok fordításai mellett a tanszéki szakdolgozatokat is tartalmazta, valamint összeállították a főiskola nyílt könyvtárában található állambiztonsági vonatkozású irodalmi művek bibliográfiáját is.⁶⁴

1973-ban értékelte a III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség a tudományos kutatás helyzetét: „Az utóbbi időben észrevehetően fejlődött a belügyi állomány publikációs tevékenysége. Mintegy 300 főre tehető azok száma, akik az utóbbi 10 évben 5 vagy ennél több esetben jelentkeztek önálló tanulmánnyal, cikkel, vagy társszerzőként írtak tan- vagy kézikönyvet.”⁶⁵

A fentiek ellenére megállapíthatjuk, hogy az állambiztonsági területen rendszer és következetes tudományos munkáról egészen az 1980-as évekig nem beszélhetünk, bár néhányan szereztek tudományos fokozatot, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen (Nagy József- 1968⁶⁶, Hári Károly -1975⁶⁷).

A korabeli dokumentumokból az derül ki, hogy elsősorban a III/II –es (Kémelhárító), a III/IV-es (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség és a III/V-ös (Technikai) Csoportfőnökség, azon belül is a Szakértői Intézet tisztjei körében folyt tudományos munka. Többen szereztek tudományos fokozatot a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Állambiztonsági Bizottság Dzerzsinszkij Főiskoláján (Stefán Géza - 1986, Peredi Rezső - 1988), a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Főiskoláján (Dankó László - 1983), sőt Huszár Jenő (III/V-ös (Technikai) Csoportfőnökség, Szakértői Intézet) 1980-ban az MTA doktori címet is megkapta.

⁶⁴ Révész Béla: *A TITOK MINT POLITIKA, A TITKOSSZOLGÁLATOK POLITOLÓGIAI KUTATÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI*, <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/eforras/tananyag/polit/abjegyzet.pdf>, Letöltve: 2014. 04. 05.

⁶⁵ Matuska Béla r. ezredes (a Csoportfőnökség 1973. Október 18-i taggyűlésén elmondott) előadása a BM III/IV Csoportfőnökségnél folyó tudományos kutatás helyzetéről 15.o. (61-247/75) (ÁBTL 4.1. A-3448) Deák József doktorandusz levéltári munkája alapján.

⁶⁶http://www.utolag.com/ilkei/Ugynok/BM_III_II_csoporfonokseg_kemelharitas.htm#nagy_j; Letöltve: 2014. 04. 05.

⁶⁷http://www.utolag.com/ilkei/Ugynok/BM_III_II_csoporfonokseg_kemelharitas.htm#hari; Letöltve: 2014. 04. 05.

Néhány példa az állambiztonsági területen készült tudományos munkák közül:

- Huszár Jenő: A fényelnyelés megakadályozása diffúz-szóró rendszerekben. Kandidátusi értekezés, 1969
- Dr. Kiss Lajos: A kézírások szakértői vizsgálata a büntetőeljárásban. I.-II.-III. kötet Kandidátusi értekezés 1971.
- Hornyák István: Szenzibilizált lumineszcencia analitikai alkalmazása és felhasználása speciális feladatok megoldására. Kandidátusi értekezés 1976.
- Szegő Péter: Adatok a papír-nyomdafesték kölcsönhatáshoz, laboratóriumi próbanyomó berendezés alkalmazása a biztonsági nyomtatásban. Kandidátusi értekezés 1979.
- Huszár Jenő: A papírlap egyenetlenségei és kapcsolatuk a papírtulajdonságokkal. MTA Doktori értekezés 1980.
- Simon József A spektrálszenzibilizáció tanulmányozása és felhasználása speciális feladatok megoldására. Kandidátusi értekezés 1980.
- Opál Sándor: Az USA II. vhb. utáni antikommunista lélektani hadviselése módszertani törvényszerűségeinek hasznosítása az ÁB-szolgálatok módszereinek fejlesztésében. Kandidátusi disszertáció 1980.
- Matus János: Az USA speciális szolgálati és külföldi felforgató központok ideológiai diverziója a MNK ellen és az AB szervek ideológiai diverzió elleni harcának néhány kérdése. Kandidátusi értekezés, 1981.
- Karmacsi Árpád: Speciális papírok tanulmányozása emissziós színkép-elemzéssel és elektronsugaras mikroanalízissel. Kandidátusi értekezés 1983.
- Finszter Géza: Az állam elleni bűncselekmények kriminológiája. (összeesküvések és kémkedések 1949-1983.) Kandidátusi értekezés, 1983.
- Pais Károly: Szerves anyagok nemvizes közegű szuszpenzióinak előállítás, tanulmányozása és felhasználása speciális feladatok megoldására. Kandidátusi értekezés 1984.
- Aleva György: A hírszerző hálózat szervezésének és foglalkoztatásának kérdései a magyar külpolitikai újságírók körében. Kandidátusi értekezés 1986.
- Székelyhidi Lajos: Szubsztituált benzofenonok előállítása, lumineszcencia tulajdonságaik tanulmányozása és felhasználása speciális feladatok megoldására. Kandidátusi értekezés 1986.

- Hevesi Tóth Ferenc: Vizsgálatok a papíröregedés témakörében, különös tekintettel a termikus módszerekre. Kandidátusi értekezés 1986.
- Jónás Endre: Az állam biztonságának elvi kérdései, összefüggése a bűnmegelőzés integrált rendszerével. Doktori disszertáció, 1987.
- Kőszegvári Tibor: Az ellenség diverziós erői és az általuk szervezett ellenforradalmi gerilla-bandák elleni fegyveres harc problémái a hadműveleti területen és a háterszágban. Doktori értekezés, 1988.
- Csonka Albert: Elektrosztatikus nyomkimutatás. Egyetemi doktori értekezés 1988.
- Tóth Judit: A BM-ben folyó agitációs és propagandamunka főbb elvi, politikai kérdései 1944 decemberétől 1962-ig. Doktori disszertáció, 1988.⁶⁸

A nyolcvanas évek közepére a BM vezetése is érzékelte a kutatási és tudományos területen történő lemaradást és ezért intézkedett is annak korszerűsítésére:

„4. A belügyi oktatás tartalmának korszerűsítését a tudományos és technikai fejlődés követelményeivel összhangban, a belügyi szolgálati és szakszolgálati ágak aktív, felelős részvételével, az államigazgatási szervek a bíróságok, az ügyészségek segítségét igényelve kell végrehajtani. Az általános szolgálati ismeretek magas színvonalú oktatása mellett növelni kell az egyes beosztások ellátásához elengedhetetlen speciális ismeretek arányát.”⁶⁹

Még ugyanazon a napon (1986. 11. 19.) a belügyminiszter-helyettes kiadta intézkedését a BM parancs végrehajtására:

„15. A Minisztertanácsnál kezdeményezni kell a Rendőrtiszti Főiskola egyetemi (akadémiai) szintre történő fejlesztését.

16. A Rendőrtiszti Főiskola a felsőfokú szakmai végzettségen túl, felsőfokú politikai végzettséget, valamint angol, német, orosz nyelvek egyikéből a középfokú nyelvvizsga letételének lehetőségét biztosítsa... A képzés időtartama nappali és levelező tagozaton egyaránt négy év legyen...

17. Az egyetemi szintű rendőrtisztképző intézményekbe a jelentkezés és a felvétel rendszerét ki kell dolgozni. A felvételi vizsgák követelményrendszere egyezzen meg az egyetemi állam- és jogtudományi karon alkalmazottakkal, és foglalja magába

⁶⁸ Révész Béla: *A titok mint politika, a titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei*, <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/eforras/tananyag/polit/abjegyzet.pdf>, Letöltve: 2014. 04. 05.

⁶⁹ *A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 29/1986. számú Parancsa Budapest, 1986. évi November hó 19-én, 1. o. (ÁBTL 4.2.(1.sor) 10-22/29/1986)*

a pályaalkalmassági követelményeket is. A szolgálati területek (különösen az állambiztonsági szolgálat) érdekeit és igényeit a felvételi feltételek kiírásánál figyelembe kell venni.”⁷⁰

A részletek iránt érdeklődő megtalálhatja a BM szervek kutatói által készített tudományos munkák jegyzékét a következő tanulmányban: „A belügyi tudományos tanulmányok és cikkek válogatott bibliográfiája (1974-1983).” Szerk. Újhelyi Gabriella. BM Könyvkiadó, 1984, 138.o.; Kiegészítése: Belügyi Dolgozók doktori disszertációi (1959-1984.) BM Tudományszervezési Osztály, 1985. 25.o. TH Könyvtár 33/1567.

A katonai felderítők (hírszerzők) képzése az 1960-as évektől a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) és a Magyar Néphadsereg Vezérkara (MNVK) 2. Csoportfőnökség együttműködése keretében valósult meg. Az 1974/75-ös tanévtől a képzés az úgynevezett „D” Akadémia keretei között folyt. A teljesen kihelyezett három éves képzést az 1988/89-es évvel kezdték meg.⁷¹

3. Tudományos és kutató munka a nemzetbiztonsági szolgálatoknál

A rendszerváltás egyenes következménye volt az Állambiztonsági Főcsoportfőnökség (ÁB FCSF) megszüntetése, és új nemzetbiztonsági szolgálatok létrehozása. Ennek eredményeként a kilencvenes évek elején pedig megszűnt az állambiztonsági képzés is a RTF-en. Ezzel szinte teljesen eltűnt az a tudományos háttér, amely a szolgálatok kutatói, a tudományos munka iránt érdeklődő szakemberek támogatását volt hivatott segíteni. A volt ÁB tanszék által összegyűjtött tudományos könyvtár, dokumentumtár részben megsemmisült, részben az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában még megtalálható.

Nézzük meg itt is először a fogalmakat:
Nemzetbiztonság:

⁷⁰ *A Magyar Népköztársaság Belügyminiszter-helyettesének 11/1986. Számú intézkedése a Belügyminisztérium szervei hivatásos állománya oktatásának korszerűsítéséről szóló 29/1986. számú belügyminiszteri parancs végrehajtásáról, 7-8. o. Budapest, 1986. évi november hó 19-én*

⁷¹ *Héjja István: Az MK Katonai Felderítő Hivatal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem együttműködés 1960-2008. 301. o. In: Vass Jenő Sándor (szerk.): A magyar katonai felderítés és hírszerzés története, Szöveggyűjtemény, Bp. 2010.*

- (1) Olyan –külső és belső körülmények által determinált – állapot, amelyben az adott állam zavartalanul, a teljes szuverenitás alapján gyakorolhatja funkcióit.
- (2) Adott társadalmi rendszer alapja és felépítménye, összességében az államrend egésze stabilitásának, zavartalanságának megléte.
- (3) Egy adott ország határain belül található valamennyi anyagi és humán jellegű értékek fenyegető támadástól történő összefogott, többirányú megvédése illetve ezek érvényesülése a határon belül és azon kívüli tevékenységgel.
- (4) Adott nemzet azon képessége, hogy megvédje nemzeti értékeit, érdekeit minden külső és belső fenyegetés ellen.
- (5) Adott ország (nemzet) szuverenitásának, alkotmányos rendjének, biztonsági érdekeinek titkosszolgálati eszközökkel fenntartott, támogatott külső és belső veszélyektől, fenyegetettségektől mentes állapota.⁷²

A Belügyminisztérium hivatalos honlapján nemzetbiztonság címszó alatt az alábbi fogalom meghatározást találhatjuk:

„A nemzetbiztonság egy adott állam szuverenitásának és alkotmányos rendjének biztonságát jelenti. Komplex kategória, amely nemcsak a katonai, de a politikai, gazdasági társadalmi, emberjogi, környezeti és informatikai biztonságot is magában foglalja, szorosan összefügg az adott állam szűkebb és tágabb környezete, valamint szövetségei biztonságával.”⁷³

Hazánkban jelenleg négy nemzetbiztonsági szolgálat működik:

- Alkotmányvédelmi Hivatal
- Információs Hivatal
- Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
- Nemzetbiztonsági Szakszolgálat.

A fogalmak tisztázása után tekintsük át a nemzetbiztonsági területen ma fellelhető tudományos tevékenységet:

Minisztériumi szinten azt látjuk, hogy működik a Belügyi Tudományos Tanács. A belügyi tudományos munka olyan kutató, alkotó, tudományszervező tevékenység, amely a rendészettudomány valamennyi területére kiterjed. Célja az ágazatban létrehozott tudományos értékek feltárásának elősegítése, a tudományos eredmények

⁷² Magyar Rendészettudományi Társaság: Rendészeti szószedet, Bp. 2008. 276-277.p.

⁷³ <http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium>; Letöltve? 2014. 04. 05..

gyakorlatban történő alkalmazásának előmozdítása, továbbá a rendészettudomány tudomány-rendszeri helyének, szerepének erősítése, valamint tárcaszintű koncentrációja.⁷⁴ Ezen kívül 2011 óta valamennyi BM szervnél működnek a tudományos tanácsok. A BM szintű tudományos eredmények publikálásához 1953-tól a Belügyi Szemle című folyóirat áll rendelkezésre. A lap a társadalmi devianciák, valamint a közbiztonság és a rendészet kérdéseit kriminológiai, kriminál-szociológiai, büntetőjogi, rendészeti szempontból elemző, értékelő tanulmányokat közöl.⁷⁵ A BM háttérintézményeként működik a BM Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság (BM OKTF), amelynek alapfeladatát képezi a BM rendészettel összefüggő tudományszervezési feladatainak végzése. Ezt a feladatot a Főigazgatóságon belül elsősorban a Tudományszervezési Osztály végzi. A BM OKTF egy internetes folyóiratot is alapított "Rendvédelem" címmel. A *RENDVÉDELEM internetes folyóirat* kiadásának elsődleges célja, hogy publikációs felületet teremtsen a rendvédelmi szakterület hazai kutatóinak, elméleti és gyakorlati művelőinek, oktatóinak, a rendvédelmi felsőoktatás hallgatóinak a rendvédelemhez kapcsolódó legújabb eredményeik minél szélesebb körben történő megismerhetősége érdekében.⁷⁶

A MK Katonai Felderítő Hivatal munkatársai részére a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemmel (ZMNE) zajló együttműködés kereti között 1997-ig különböző formában folytatódott a főiskolai, egyetemi szintű képzés. 2002 és 2008 között pedig öt osztályban végeztek felderítő tisztek. A képzések a MK Katonai Biztonsági Hivatalával közösen kerültek végrehajtásra.⁷⁷

Egészen 2005-ig viszont nem folyt állami iskolarendszerbe illeszkedő szervezett-szerű nemzetbiztonsági oktatás a szolgálatok tagjai számára. A 2005/2006-os tanévben a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen indult meg már a bolognai folyamat szerint akkreditált nemzetbiztonsági képzés. „2005-től 2009-ig Nemzetbiztonsági Szakcsoport, 2009. szeptembertől 2012. február 1-ig Nemzetbiztonsági Tanszék, 2012. február 1. óta Nemzetbiztonsági Intézet néven működik a nemzetbiztonsági

⁷⁴ <http://www.bm-tt.hu/koszont.html>; Letöltve: 2014. 04. 06.

⁷⁵ http://www.rvki.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=129&Itemid=128; Letöltve? 2014. 04.06.

⁷⁶ http://www.rvki.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=93&Itemid=99; Letöltve: 2014. 04. 06.

⁷⁷ Héjja István: *Az MK Katonai Felderítő Hivatal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem együttműködés 1960-2008.* 302. o. In: Vass Jenő Sándor (szerk.): *A magyar katonai felderítés és hírszerzés története, Szöveggyűjtemény, Bp. 2010.*

oktatás központi intézménye.”⁷⁸ Jelenleg a Nemzeti Közszerológati Egyetemen (NKE), a Nemzetbiztonsági Intézetben belül működik a Katonai és Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, ahol a katonai és polgári nemzetbiztonsági specializáció keretein belül, alap és mester szakokon folyik az oktatás, a szolgáltatók tagjai számára. A tudományos munka támogatására, a doktoranduszok és a szakterület kutatói számára a NBI 2013. szeptember 1-vel egy elektronikus folyóiratot alapított „Nemzetbiztonsági Szemle” címen. A folyóirat célja a nemzetbiztonsági szféra tudományos kérdéseinek, szakmaiságának képviselése, és olyan fórum létrehozása, amely összhangban az egyetem létrehozásakor megfogalmazott gondolatokkal, teret biztosít a szakemberek, oktatók, kutatók és hallgatók tudományos értékű eredményei bemutatásának. Eddig két száma jelent meg a szemlének.

Bűnügyi szolgáltató ismereteket (bűnügyi hírszerzést és titkos információgyűjtést) oktatnak még az NKE Rendésztudományi Karának (RTK) Bűnüldözési és Gazdaságvédelmi Tanszékén. Az NKE RTK szakmai tudományos folyóirata pedig a 2000. óta működő „Magyar Rendészet”.

A Honvédelmi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatában a tudományos munkával kapcsolatban a miniszter részére az alábbiak szerepelnek:

(115) Meghatározza a hadtudományi kutatás-fejlesztés főbb irányait, a tudományos kutatások irányításával összefüggő hatásköröket, a kutatások tervezésével kapcsolatos követelményeket. Szabályozza a Magyar Honvédség szervezeteinél folyó tudományos munka rendjét, a tudományos kutatások támogatását.

(116) Meghatározza a Magyar Honvédségnél folyó oktatási, képzési, továbbképzési, tudomány-, illetve pályázatszervezői tevékenység irányításával kapcsolatos feladatokat.⁷⁹

A NKE-n jelenleg három doktori iskola is működik, a hadtudományi, a katonai műszaki és a közigazgatás-tudományi. A Hadtudományi Doktori Iskolán belül választható a Nemzetbiztonság és rendvédelem kutatási terület, ahol 2003 óta 8 fő szerzett tudományos (PhD) fokozatot valamilyen nemzetbiztonsági területet érintő disszertációval.

⁷⁸ Rácz Lajos–Bebesi Zoltán:

http://mhtt.eu/hadtudomany/2013_e_Racz_Lajos_Bebesi_Zoltan.pdf

Letöltve: 2014. 01. 26.

⁷⁹ http://www.kormany.hu/download/6/29/60000/HM_SZMSZ_m%C3%B3d_egysszerk_hatalyos_2011nov26.pdf; Letöltve: 2014. 04. 06.

Tekintsük át a Hadtudományi Doktori Iskola kutatási területenként meghirdetett kutatási témáit a 2013/2014. tanévre, elsősorban a nemzetbiztonsággal foglalkozó terület vonatkozásában:

Nemzetbiztonság és rendvédelem kutatási terület

Szakvezető: Dr. habil. Varga János főiskolai tanár, PhD

1. A magyar nemzetbiztonsági intézményrendszer stratégiai szintű vizsgálata: a szolgálatok működési feltételeiben, feladataiban, szervezésében, eszközrendszerében, tevékenységében, vezetésében, irányításában, felügyeletében, ellenőrzésében és együttműködésében bekövetkezett változások elemzése és értékelése, az elődszervezetek története.

Témavezetők: Dr. Boda József egyetemi docens, PhD,
Dr. Héjja István, CSc

2. A nemzetbiztonsági szemléletű elemzés-értékelés elméleti kérdései és gyakorlati módszertana.

Témavezető: Dr. habil. Kis-Benedek József egyetemi docens, PhD

3. A nemzetbiztonsági szolgálatok szerepvállalása és együttműködése a NATO és az EU előtt álló kihívások kezelésében. A Szövetség és az Unió felderítő-információs rendszere.

Témavezető: Dr. Tömösváry Zsigmond c. egyetemi docens, PhD

4. A nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés elvei és szektor-specifikus (katonai/ polgári hírszerzés, elhárítás, alkotmányvédelem) sajátosságai.

Témavezető: Dr. habil. Kis-Benedek József egyetemi docens, PhD

5. Válságkörzetek elemzése Magyarország nemzetbiztonsága tükrében.

Témavezetők: Dr. Héjja István, CSc,
Dr. Szilvágyi Tibor, PhD

6. A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai a nemzetközi válságkezelésben és a békeműveletek támogatásában.

Témavezetők: Dr. Boda József egyetemi docens, PhD,
Dr. habil. Kis-Benedek József egyetemi docens, PhD

7. A titkos információgyűjtés és adatszerzés technikai biztosítása a nemzetbiztonsági és rendvédelmi szervek számára.

Témavezető: Dr. Boda József egyetemi docens, PhD.

38. A nemzetbiztonsági szolgálatok és egyéb titkos információgyűjtést végző szervezetek sajátos tevékenységei

Témavezető: Dr. Héjja István CSc

53. A nemzetbiztonsági szolgálatok működése a demokratikus jogállamok keretei között

Témavezető: Dr. Simicskó István főiskolai docens, PhD⁸⁰

Megállapíthatjuk tehát a fenti felsorolást elemezve, hogy adottak a lehetőségek a nemzetbiztonsági témával tudományos alapon foglalkozni kívánó kutatók számára a tudományos fokozat szerzéshez.

Tanulmányozva a felsőoktatási kínálatot ugyanakkor azt a következtetést is levonhatjuk, hogy megjelentek a nemzetbiztonsági képzések a polgári egyetemeken és főiskolákon. A Zsigmond Király Főiskolán (ZSKF) nemzetbiztonság és biztonságpolitika szakirány működik. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen gazdasági, üzleti, információ-(hír)szerzést oktatnak, a Budapesti Corvinus Egyetemen pedig nemzetbiztonsági ismeretek, diplomácia és hírszerzés témáiban lehet ismereteket szerezni.

A katonai nemzetbiztonsági szolgálatoknál, a kutatás és a tudományos munka elősegítése érdekében tudományos tanácsokat hoztak létre, és léteznek a tudományos közlésekhez elengedhetetlen kiadványok, úgymint a Katonai Felderítő Hivatal (KFH) által 2002-ben alapított Felderítő Szemle, és a Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) által létesített Szakmai Szemle, melyek a két szolgálat összevonása után is megmaradtak.

A honvédelmi miniszter a KBH-t 1999-ben, a KFH-t 2002. 11. 01-vel (tudományos) kutatóhellyé nyilvánította. A KFH-nál korábban működő Tudományos Tanács hatékony munkája eredményeként tudható be, hogy 2002 és 2010 között tíz fő szerzett a hivatal állományából tudományos (PhD) fokozatot.⁸¹ Hasonló egyébként az arány a KBH-nál és a két szolgálat összevonása után újjá alakult tanács esetében is.

⁸⁰ http://hvk.uni-nke.hu/uploads/media_items/meghirdetett-kutatasi-temak-a-2013-2014-es-tanevre.original.doc; Letöltve: 2014. 04. 06.

⁸¹ Sallai Imre: *Tájékoztató a MK KFH Tudományos Tanácsának a hadtudományi és a katonai műszaki PhD képzés támogatása érdekében végzett tevékenységéről (2002-2010)*, 313-315. o. In: Vass Jenő Sándor (szerk.): *A magyar katonai felderítés és hírszerzés története, Szöveggyűjtemény, Bp. 2010.*

A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok vonatkozásában azt láthatjuk, hogy Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál (NBSZ) és elődszervezeteinél már az 1960-as évek végétől intenzív kutatói tevékenység és tudományos munka folyt, amely az előző fejezetben részletesen ismertetésre került. Ezek a kutatások, és tudományos munkák akkor még elsősorban a Szakértői Intézetben zajlottak. A rendszerváltást követően ez a munka folytatódott.

Lássunk itt néhány példák az ezen időszakban készült tudományos munkákra:

- Hazai Lászlóné: Papíröregedés jelenségeinek felhasználása a spektroszkópiai azonosító vizsgálatokhoz. Egyetemi doktori értekezés 1991.
- Lapat Attila: Robbanóanyag-analitikai vizsgálati módszerek alkalmazása az igazságügyi szakértői munkában, szerepük a robbanóanyaggal elkövetett bűncselekmények felderítésében. Doktori (Phd) értekezés 2002.
- Zalai Noémi: A humanerőforrás-gazdálkodás kérdéseinek vizsgálata a nemzetbiztonsági szolgálatoknál, Doktori (Phd) értekezés 2012.

Az NBSZ Tudományos Tanácsa 2010 decemberében jött létre, azzal a céllal, hogy egyrészt megpróbálja a tudomány eredményeit közel hozni a napi élet szükségleteihez, másrészt a gyakorlatban megszerzett tudást a tudományos kutatók számára elérhetővé tenni. 2011-től egy tudományos folyóiratot is elindított az NBSZ „Tudományos Szemle” címmel. Az NBSZ TT-a, megalakulása óta évente egy-két nemzetközi és három-négy hazai szakmai konferenciát szervezett és egy tucatnyi szakmatörténeti, szakmai kiadványt adott ki. 2010-ben 4 fő rendelkezett a Szakszolgálatnál tudományos fokozattal, amely mára 11 főre bővült és ma 13 fő tanul valamelyik egyetem doktori iskolájában.

Az Alkotmányvédelmi Hivatal Tudományos Tanácsa 2012-ben alakult meg, és még abban az évben, pszichológiai témában sikeres konferenciát szerveztek.⁸²

Az állambiztonsági múlt tudományos feltárásában elvülhetetlen érdemei vannak az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának és elődszervezetének a Történeti Hivatalnak. Ez az a terület, ahol a legtöbb tudományos színvonalon készült művet találhatjuk. A levéltár egy internetes folyóiratot is működtet „Betekintő” címmel, ahol az időszerű kutatási eredményeket publikálják.

A tudományos munkával hivatalból foglalkozó szervezetek mellett léteznek olyan társadalmi szervezetek, amelyek abból a célból jöttek létre, hogy az adott szakma

⁸² Regényi Kund: *Tudományosság, mint új kihívás az Alkotmányvédelmi Hivatal számára*, 91. o. In: *Hadtudomány 2013/1-2 szám*.

tudományos művelői számára nyújtsanak szervezeti és pénzügyi támogatást. Közöttük akad néhány olyan is, amely a nemzetbiztonsági kutatásokat is támogatja.

Talán a legrégebbi hagyományokkal a Magyar Hadtudományi Társaság rendelkezik. „A Magyar Hadtudományi Társaságot (MHTT) a hadtudomány művelésében élenjáró és iránta érdeklődő személyek 1990-ben alapították azzal a céllal, hogy összefogja e tudományterület szakembereinek tevékenységét. Az MHTT célja a magyar hadtudomány fejlődésének elősegítése, tagjainak érdekképviselése, továbbá a Magyar Tudományos Akadémia által 1883-ban létrehozott Hadtudományi Bizottság szellemi örökségének a felvállalása. A Társaság egy, a tudományos kutatók körében elismert és népszerű folyóiratot is működtet „Hadtudomány” néven. A MHTT—n belül működik egy Nemzetbiztonsági Szakosztály is.”⁸³

A következő szervezetről már a tanulmány elején említést tettem. Ez a Magyar Rendészettudományi Társaság, amely 2004. május 24-én 116 alapító taggal alakult meg.

A Társaság célja

- a rendészettudománnyal és a rendészettel kapcsolatos tudományos ismeretek fejlesztése, az egyes rendészeti problémák tudományos vizsgálata;
- a rendészettel összefüggő és más kapcsolódó szakterületek iránt érdeklődő, azokkal tudományos igénnyel foglalkozó vagy foglalkozni kívánó állampolgárok összefogása, a rendészettudomány fejlődésének szolgálata, a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásának segítése;
- megfelelő fórum biztosítása a Társaság tagjai részére ismereteik bővítésére, kutatásaik segítésére, szakmai eredményeik terjesztésére, publikálására, szakmai színvonaluk emelésére, továbbá érdekeik védelmére;
- a magyar rendészettudományi élet hagyományainak felkutatása, ápolása, a szakmai egység és az együvé tartozás érzésének, gyakorlatának erősítése.”⁸⁴

A MRTT nem rendelkezik nemzetbiztonsági tagozattal, de tagjai között szép számmal akadnak a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokhoz tartozó hivatásosok és nyugdíjasok.

⁸³ <http://mhtt.eu/index.php?page=bemutakozas>; Letöltve: 2014. 04. 06.

⁸⁴ <http://www.rendeszet.hu/celok>; Letöltve: 2014. 04. 06.

Még egy társadalmi szervezetről mindenképpen említést kell tenni, ez pedig nem más, mint a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság. „Célunk, hogy a szakterület művelésével, az írásos források és tárgyi emlékek feldolgozásával hozzájáruljunk a magyar és az egyetemes történelem gyarapításához, rendvédelem-történeti múltunk feltárásához és hasznosításához. Egyesületünk úgy véli, hogy nemzeti rendvédelem-történeti tradícióknak – elsősorban a XIX. és XX. századi hagyományaink – közkinccsé tételével elősegítheti a magyar rendvédelem fejlesztését, a személyi állomány identitástudatát, ezen keresztül pedig az etikai viszonyok fejlődését, valamint a lakosságnak a rendvédelmi testületekről kialakított elképzelésének a kedvezőbbé tételét.” A társaság adja ki a Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historea Preasidii Ordinis) című, az egyetlen magyar nyelvű tudományos periodikát, amely a rendvédelem-történet kutatóinak tudományos igényű feldolgozásait közli.⁸⁵ A társaság tudományos konferencián és kiadványaiban szerepelnek a titkosszolgálatok történetével kapcsolatos témák és publikációk.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy folyamatos fejlődés látszik a kutatás és a tudományos munka területén mind az állambiztonsági időszakot, mind pedig a rendszerváltás óta eltelt időintervallumot figyelembe véve. Nem is lehet ez másképpen, hiszen a folyamatosan és dinamikusan zajló technikai változások, a társadalomban bekövetkezett események megkövetelték és megkerülhetetlenné teszik az ezen kihívásokra adandó tudományos alapokon nyugvó válaszokat.

E rövid tanulmány természetesen nem adhat választ a rendészetre, mint tudomány elfogadásával kapcsolatos kérdésekre és nem volt célja az sem, hogy részletesen beszámoljon az állambiztonsági időszakról, és nem volt célja a rendszerváltás óta eltelt közel huszonöt és részletes, tudományos értékelése sem.

Talán azt viszont sikerült elérnem, hogy felkeltettem az érdeklődést a tudomány művelőiben, hogy nélkülözhetetlen az együttműködés a nemzetbiztonsági szolgálatok és a tudományos kutatók között, és talán azt is sikerül elérnem, hogy a szolgálatok vezető, szakemberei lássák értelmét a tudományos munkába való bekapcsolódásnak.

Felhasznált irodalom

11. Virányi Gergely: Gondolatok a rendészettudományhoz, In: Hautzinger Zoltán: (szerk.) Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, I. Pécs. 2002.

⁸⁵ <http://szbmrtdt.atw.hu/Strategia.htm>; Letöltve: 2014. 04. 06.

12. Finszter Géza: A rendészet elmélete,. KJK KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest 2003.
13. Parádi József: Rendvédelem kontra rendészet,. In: Hautzinger Zoltán: (szerk.) Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, I. Pécs. 2002.
14. Magyarország Alaptörvénye,
15. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 4.§ 1-2 bekezdés.
16. Rendészeti szószeret, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest 2008. 310 o.
17. <http://www.bm-tt.hu/rab/index.html>; Letöltve: 2014. 03. 30.
18. <http://www.doktori.hu/index.php?menuid=117>; Letöltve: 2014. 03. 30.
19. <http://hvg.hu/itthon/20050225allambiztonsag>; Letöltve: 2014. 04. 05.
20. Rajk László összefoglaló jelentése a Magyar Államrendőrség szervezési, személyi és felszerelési kérdéseiről, valamint az állam-rendőrség és a pártszervezet viszonyáról. Tárgyalta az MKP Központi Vezetőség Titkársága 1946. július 21-i ülése. Idézi: Kozáry Andrea: A Rendőrákadémia létrehozása és működése 1947-1948-ban. In: Gyarmati György (szerk.): A Történeti Hivatal évkönyve. Trezor I. TH., Bp., 1999. 190. o.
21. BM KI Dokumentációs Osztály Iratai A-1093
22. A Belügyminisztérium tudománypolitikájának kérdései Dr. Szalma László r. alezredes az állam- és jogtudományok kandidátusa Társadalom és tudomány rovat, 18. o. Deák József doktorandusz levéltári munkája alapján.
23. Révész Béla: A titok, mint politika, a titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/eforras/tananyag/polit/abjegyzet.pdf>, Letöltve: 2014. 04. 05.
24. Matuska Béla r. ezredes (a Csoportfőnökség 1973. Október 18-i taggyűlésén elmondott) előadása a BM III/IV Csoportfőnökségnél folyó tudományos kutatás helyzetéről 15.o. (61-247/75) (ÁBTL 4.1. A-3448) Deák József doktorandusz levéltári munkája alapján.
25. http://www.utolag.com/Ilkei/Ugynok/BM_III_II_csoportfonokseg_kemel_haritas.htm#nagy_j; Letöltve: 2014. 04. 05.
26. http://www.utolag.com/Ilkei/Ugynok/BM_III_II_csoportfonokseg_kemel_haritas.htm#hari; Letöltve: 2014. 04. 05.
27. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 29/1986. számú Parancsa Budapest,1986. évi November hó 19-én, 1. o. (ÁBTL 4.2.(1.sor) 10-22/29/1986)

28. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszter-helyettesének 11/1986. Számú intézkedése a Belügyminisztérium szervei hivatásos állománya oktatásának korszerűsítéséről szóló 29/1986. számú belügyminiszteri parancs végrehajtásáról, 7-8. o. Budapest, 1986. évi november hó 19-én
29. Héjja István: Az MK Katonai Felderítő Hivatal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem együttműködés 1960-2008. 301. o. In: Vass Jenő Sándor (szerk.): A magyar katonai felderítés és hírszerzés története, Szöveggyűjtemény, Bp. 2010.
30. <http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium>; Letöltve: 2014. 04. 05..
31. <http://www.bm-tt.hu/koszont.html>; Letöltve: 2014. 04. 06.
32. http://www.rvki.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=129&Itemid=128; Letöltve: 2014. 04.06.